

Magyar Szocialista Párt Országos Nyugdíjas Tagozata

<http://nyugdijastagozat.mszp.hu>

Tárgy: **A magyar állami nyugdíjrendszer fenntartható!**
Feltöltés: 2017. augusztus 11.
Forrás: Újgyenlőség.hu

A Magyar Tudományos Akadémia szociálpolitikai kutatójával, Szikra Dorottyaival Pogátsa Zoltán, az Új Egyenlőség főszerkesztője részletesen átbeszélte a magyar nyugdíjrendszer történetét, jelenét, és azt a kérdést, hogy tényleg igaz-e, hogy a magyar állami nyugdíjrendszer fenntarthatatlan. A válasz: nem, ez főként a magánnyugdíjpénztárak PR-akciója.

A beszélgetőtársak Szikra Dorottya tanulmánya alapján először áttekintették a magyar nyugdíjrendszer történetét.

A kezdetektől a második világháború végéig

- Habár 1928-ban Magyarország világviszonylatban élenjárt, a világonharmadikként vezette be a kötelező társadalombiztosítást, mégsem fejlődött az európai országokkal együttemben sem a biztosítottak körének kiterjesztését tekintve (csupán az ipari munkások voltak biztosítva, a lakosság kb. 5-7%-a), sem pedig a baleset- és betegbiztosításon túli biztosítások bevezetését tekintve.
- Európában ellenben az első világháború után - részben a háborúra adott válaszul - nagyon hamar bevezetik az úgynevezett második generációs törvényeket, ami az öregségi, rokkantsági, árvasági és munkanélküliségi biztosításokat foglalta magában. Magyarországon ez nem következett be, egyrészt mert a Trianon utáni időszak a gazdasági talpra állásról szólt, másrészt azért mert az 1918-19-es forradalom során diszkreditálódik és el is hagyja az országot az a baloldali értelmiség és politikai elit, akik nagyon erőteljesen kiálltak a munkások jogai mellett. Például Csehszlovákiával szemben Magyarországon a munkanélküliségi biztosítást azért nem vezetik be, mert azt gondolta a magyar elit, hogy az „lustaságra ösztönözné a munkavállalókat”. Ez az 1929-es válság körül se volt máshogy; annak ellenére, hogy teljesen egyértelműen egy világgazdasági folyamatról volt szó, a magyar elit a munkájukat elvesztő munkásokat okolta a saját helyzetükért és közmunka jellegű szükségmunka és ínségmunka programokat vezettek be a biztosítás helyett.
- Noha a biztosítások kiterjesztettségüket tekintve nem nevezhetőek demokratikusnak (hiszen a népesség döntő többsége mezőgazdaságból él, őket nem biztosítja ez a törvény), az önkormányzatiság elveire épülő működését tekintve meglehetősen demokratikus: a szakszervezetek és a munkáltatók is delegálnak tagokat a pénztár vezetőségébe, ahol együtt döntenek azokról a vitás kérdésekről, amelyeket a törvény nem szabályoz.
- Finanszírozását tekintve az ekkori nyugdíjrendszer az úgynevezett várományfedezeti rendszerben működött. Ennek lényege, hogy kötelezték a munkavállalókat és munkaadókat, hogy befizessék a járulékokat, amelyek aztán egy befektetésben „várakoztak” hogy amikor az adott személy nyugdíjas lesz, akkor kvázi azt a pénzt kaphassa meg, amit ő befizetett.

- Azonban a világháború teljesen tönkreteszi ezeket az alapokat (pl. bombatalálat éri azokat az épületeket, amelyeket ilyen befektetési céllal építettek), másfelől a hiperinfláció 1946-ban elértékteleníti azokat az állampapírokat, amelyek az embereknek a befektetéseik voltak a nyugdíjrendszerben. Ez nem magyar sajátosság, Európa-szerte ez történik, amire a felosztó-kirovó rendszert vezetik be válaszul, ahol az aktív korú lakossággal kezdik el fizettetni ezeket a járulékokat és abból a pénzből fizetik ki azokat, akik épp abban a pillanatban jogosultak nyugdíjra.

A második világháborútól a rendszerváltásig

- Ez az időszak megmutatja, hogy a drasztikus változások ellenére is alapvetően egyrendszerváltásokon átívelő egységes nyugdíjrendszerünk van; ezt példázza az is, hogy a propaganda ellenére sem vonják be a TB-be lakosság nagyobb részét, például a mezőgazdaságban dolgozókat.
- Ugyan már 1953-54-ben történik egy nagy lépés, törvényerejű rendelet születik, ami szabályozza a nyugdíjrendszert és tesz egy hatalmas lépést a kiterjesztés felé, az igazi áttörés csak 1975-ben jön el azzal a társadalombiztosítási törvénnyel, amely egységesíti az egész TB rendszert; ekkor válnak a mezőgazdaságban dolgozók a társadalom teljes jogú tagjaivá. A törvény hatalmas negatívuma azonban, hogy meglehetősen átláthatatlan a finanszírozása: az állam a munkáltató, így az egyik zsebéből rakja át a pénzt a másikba (a TB kasszába), ráadásul a korábban jellemző önkormányzati kontroll teljesen megszűnik - a szakszervezetek kezébe adják az adminisztratív kontrollt, de jól ismert tény, hogy a szakszervezet is a pártnak egy fiókszervezete.

Az Antall-, Horn- és I. Orbán-kormány

- A rendszerváltás a nyugdíjrendszer újra gondolását is elhozta magával. Bár voltak heves viták, olyan pártok, hangok akkor nem voltak, akik azt képviselték volna, hogy az állam szociálpolitikai vívmányait le kell építeni és a nyugdíjrendszert magán úton kellene megszervezni.
- 1993-ra kristályosodik ki egy olyan rendszer javaslata, ami bevezetne egy egyfajta alapnyugdíjat, amire épülne a megreformált felosztó-kirovó rendszer és erre épülne egy harmadik, önkéntes pillér - nem a skandináv, adókból finanszírozott minta felé mozdult el a magyar rendszer, hanem a német, járulékokra épülő rendszer irányba. Az adókból finanszírozott alapnyugdíjat minden 65 éve feletti ember kapta volna korábbi munkaerőpiaci státuszától függetlenül; ez annál is logikusabb és jobb lett volna, mivel rengetegen szorulnak ki ekkor a munkaerőpiacról, tehát ha akkor megépül ez a rendszer, akkor most sokkal nagyobb biztonságban tudhatnánk azokat, akik most fognak nyugdíjba menni és már a karrierjük jelentős részét nem a szocializmusban élték meg. Ennek hiánya igen komoly problémákat fog okozni a közeljövőben bizonyos társadalmi csoportoknál!
- Az 1994-98 közötti Horn kormány, amely névleg egy baloldali kormány, a nyugdíjrendszer szempontjából két fontos döntést hoz, a Bokros-csomagot és az 1997-es törvényt.
- Bokros csomag: az alkotmánybíróság visszadobta nagy részét mert sérültek a szerzett jogok és a jogbiztonság. Arra hivatkoztak, hogy a társadalombiztosítás olyan, mint a tulajdonjog (és ebben különbözik az adókból finanszírozott dolgoktól): azzal, hogy valaki befizette kvázi megvásárolta a jogot az időskori ellátására. Ez a példa két érdekes dologra mutat rá: (1) egy névleg szocialista-baloldali kormány egy meglehetősen aszociális és jogbiztonsággal szembenő kormányzást folytatott, (2) az Alkotmánybíróság ekkor még megvédte az emberek szociális jogait.

- 1997-es nyugdíjreform: Ekkor a neoliberális nyugdíj ortodoxia vált dominánssá. A Világbank azt a megkérdőjelezhetetlen álláspontot propagálta, miszerint a magánosított várományfedezeti rendszer, szemben a felosztó-kirovó rendszerrel a gyenge gazdaságoknak a tőkepiacát meg fogja élénkíteni, és ezzel hozzá fog járulni új munkahelyek teremtéséhez, a gazdaság felpörgetéséhez. Új elem az, hogy a nyugdíjrendszernek nem csak az a célja, hogy garantálja az időskori létbiztonságot hanem van egy majdnem ugyanilyen fontos gazdaságélénkítő cél is.
- Rendkívül gyorsan ment át ez a reform, ami a 2011-es reformnál eléggé visszaüt majd, hiszen az MSZP-SZDSZ kormány egyáltalán nem igyekezett sem konszenzusra jutni az ellenzéki pártokkal, sem valóságos, intenzív társadalmi konzultáció kiépítésére.
- Mivel nem akartak drasztikusan járulékokat emelni, a valóságban az történik, hogy az addig fizetett összegnek egy részét csatornázták be a magánnyugdíjpénztárakba, míg egy másik része marad a felosztó-kirovó rendszerben. Ez azt eredményezte, hogy ez utóbbiban fokozatos és egyre nagyobb hiány keletkezett, hiszen ebből finanszírozták az akkor nyugdíjba menő emberek nyugdíját. Ezt a növekvő hiányt a költségvetésből pótolták, ami az idő teltével egyre kezelhetlenebbé vált.
- Az eredeti elképzelés szerint a magánnyugdíjpénztáraknak non-profit egyesületi formában kellett volna működniük; kezdetben létre is jött nagyon sok ilyen non-profit alapon működő kisebb biztosítótársaság, ám ezek később egyesültek másokkal vagy megszűntek. Azok amelyek megmaradtak, többnyire nemzetközi bankoknak, biztosítótársaságoknak a „leányvállalatai” voltak, ahol az elképzelt demokratikus döntéshozatal helyett azok döntöttek, akik egyébként is az adott bankban vagy biztosítótársaságban fontos szerepet töltöttek be, vagyis nem a magánpénztári tagok voltak azok, akiknek az érdekei az első helyre kerültek.
- Teljesítményét tekintve elmondható, hogy a magánnyugdíj biztosítóknak adminisztrációs költségek rendkívül magasak voltak, sokkal magasabbak, mint a felosztó-kirovó rendszerben (a piaci rendszer nem működött jobban mint az állami!), 0 körüli reálhozamokat hoztak, azaz a magánnyugdíjpénztár tagok rosszabbul jártak volna, mintha maradnak a felosztó-kirovó rendszerben.
- Az első Orbán-kormány nagyon drasztikusan nem nyúlt bele a nyugdíjrendszerbe, de csökkentette a magánnyugdíjpénztárba utalandó járulékrészt, illetve leköszönés előtt megszünteti az újonnan belépők számára a kötelező magánnyugdíjpénztári tagságot. Illetve eltörli a minimumgaranciát, ami az állam ígérete arra, hogy aki önkéntesen lép be a magánnyugdíjpénztárba, az nem járhat rosszabbul mintha maradt volna az állami rendszerben.

A Gyurcsány- és Bajnai-kormány

- A Medgyesi-kormány a nyugdíjrendszer szempontjából csak annyit változtatott, hogy visszaállította a kötelező magánnyugdíjpénztári tagságot, de nem állította vissza a minimumgaranciát.
- Aztán jött a Gyurcsány-kormány, amelynek a legpopulistább rendelkezése a 13. havi nyugdíj bevezetése és a nyugdíjjárulék egyidejű csökkentése volt. Részben ennek tudható be az iszonyatos, akár a GDP 11%-át is elérő, államháztartási hiány.
- A Bajnai-kormány rögtön visszavonta a 13. havi nyugdíjat, ami egy védhető álláspont, de az hogy befagyasztotta a nyugdíjminimumot már sokkal kevésbé elfogadható - főleg, hogy Magyarországon a nem nyugdíjasoknak szánt segélyek számítása a nyugdíjminimumhoz van kötve, így annak befagyasztása (28.000-30.000 forinton való tartása) szélesebb tömegeket szorít a létminimum (93.000 forint) alá.
- Noha a szocialista kormányokat nagyon sok minden miatt lehet jogosan kritizálni, de azért az az általános tendencia, hogy a rosszabb helyzetű nyugdíjasoknak nagyobb mértékű emeléseket valósítanak meg.

Az Orbán rezsim napjainkig

- A második Orbán kormány legnagyobb lépése a három pilléres rendszer megszüntetése, aminek szerteágazó okai voltak; egyrészt a magánnyugdíj-rendszerben felhalmozódó óriási hiány, másrészt pedig a válság. Ráadásul az Orbán-kormánynak volt két olyan eltökélt szándéka, hogy be fogja vezetni az egykulcsos jövedelemadót és hogy 3% alá fogja szorítani a költségvetési hiányt.
- Azért, hogy nagyon drasztikusan csökkenthessék a költségvetési bevételeket, de közben vissza tudják fizetni az adósságot, azt találták ki, hogy a magánnyugdíjpénztárakba befizetett járulékrészt egy évre átírányítják az államkasszába. Ezt 2010-ben vezetik be, aztán az igazi nagy ellenállás hiányától felbátorodva érdemi konzultáció nélkül államosították ezeket a pénzeket. Noha ígéretet tettek, hogy ezeknek nagyrészt majd nyugdíjra fogják fordítani, de ezt közben másra elköltik.
- Nagy különbség a korábbi Horn-kormány alatti eseményekkel szemben az, hogy közben alkotmánymódosítás történik: az Orbán-kormány szűkítette az Alkotmánybíróság szerepkörét, pont azért, hogy át tudja nyomni ezeket a változtatásokat. Ahogy a Bokros csomagnál még megállj tudott parancsolni az Alkotmánybíróság, itt nagyon tudatosan megszüntetik azt a jogkörét, hogy beleszólhasson ezekbe a törvénymódosításokba.
- Egyes szakértők szerint Magyarországon gyakorlatilag megszűnt a társadalombiztosítási intézmény azáltal, hogy a munkáltatók által fizetett nyugdíj és egyéb TB járulékot átnevezték szociális hozzájárulási adóvá.
- Amikor 1928-ban bevezetik Magyarországon a nyugdíjrendszert, akkor nem csak időskori, hanem rokkantnyugdíjat is bevezetnek. Az Orbán-kormány alatti törvénymódosítás, ami kiszervezte a rokkantnyugdíjasokat a TB rendszerből az a társadalmi szolidaritást ásta alá, hiszen gyakorlatilag azért, hogy könnyebben lehessen finanszírozni az időskori nyugdíjat kitolták a kevésbé kívánatos, rossz munkaerőpiaci helyzetű embereket a biztosítási rendszerből.
- Elmondható, hogy amíg ellenzékben volt a FIDESZ, addig ellenezte a neoliberais politikákat és proszociális népszavazásokat kezdeményezett, kormányra kerülve azonban gyakorlatilag eltapsolta a nyugdíjvagyont és jelentősen korlátozta a társadalombiztosítási rendszert, azaz neoliberais gazdaságpolitikát folytatott.

Prognózisok a jövőre

- Noha divatos az öngondoskodástól várni a megoldást a nyugdíjrendszer nehézségeire, de a magyar társadalomban öt háztartásból négynek egyáltalán nincsenek megtakarításai. Ilyen társadalomban öngondoskodásra alapuló nyugdíjrendszer nem fenntartható, hiszen a társadalom 40-80%-a nem fogja tudni ezt megtenni, így pedig nem lesz biztonságban az sem, aki tudna öngondoskodni, hiszen a feszültség óriási társadalmi robbanáshoz vezetne.
- A közhiedelemmel ellentétben azért elég komoly konszenzus van abban a szakértők között, hogy a jelenlegi öregségi nyugdíj fenntartható és nagyon stabil lábakon áll. Tehát ha valakinek stabilan van munkahelye viszonylag jó fizetéssel, akkor neki nagyon nagy valószínűséggel lesz egy elfogadható mértékű nyugdíja. Viszont ha valaki nagyon sokat volt munkanélküli vagy feketén dolgozik és a munkáltatója nem fizeti utána rendesen a járulékokat, akkor az ő helyzete nagyon veszélyes. Minimum 20 év járulékfizetési éve kellene legyen mindenkinek, a teljes nyugdíjhoz pedig 40 év munkaviszony szükséges (ebbe a gyes is beletartozik).
- A nyugdíjrendszer összeomlásának rémhíre időről-időre talán azért is röppenhet fel, mert a magánnyugdíjpénztáraknak az az érdekük, hogy frissen tartsák ezt a félelmet. Úgyesen manipulálnak, és van benne marketing logika, mert a

nyugdíjrendszer folyamatosan rángatva volt, és az emberek az esetek döntő többségében nem voltak megkérdezve a változásokról, ezért tényleg gondolhatnák, hogy bármikor bármi történhet a nyugdíjrendszerrel.

Forrás: <http://ujegyenloseg.hu/a-magyar-allami-nyugdijrendszer-fenntarthato/>